

ירמיהו ל"ח

1. מלבי"ם ב', ג'
 (ב) והיוצא וחיה והיתה לו נפשו לשלל וחי - ר"ל כי שומרי המלך היו הורגים את כל היוצא אל הכשדים, לכן אמר שמי שיצא ויחיה ולא יהרג ע"י שומרי המלך תהיה לו נפשו לשלל וחי שהכשדים לא יהרגוהו, (ויען שהיוצא אל האויב יוצא ללחום ולשלול שלל אמר במליצה שהשלל שיבוז הוא יהיה הצלת נפשו):

(ג) כה אמר ה' - מפני שרבים יבחרו יותר לסבול רעב ודבר בעיר כדי להציל את העיר ולא יצאו אל האויב, אמר שהעיר תנתן ביד האויב בכל אופן:

2. אלשיך
כי הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה, כי הלא לא ימנע או חשדוהו לבודה מלבו או לאו, אם חשדוהו למשקר למה אמרו על שמרפא **ידי עושי המלחמה** גדולה מזו היו יכולים לומר שהוא משקר, ואם לא נחשד על כן למה יאשם הלא אשר יראה יגיד.

אך יתכן, כי אחרי אומרם שהוא מרפא ידי עושי המלחמה הרגישו ע"י עצמן קושיא זו שכתבנו, ותימצו באומרו איננו דורש לשלום וכו', לומר הן אמת כי אשר ידבר אליו ה' הוא מגיד, אך תלונתינו היא שאילו היה דורש לפני ה' לטובה היה נדרש ומתקבלת תחינתו, אך הוא להיפך שדורש לרעה מלמד קטיגוריא ומגיד לפניו יתברך את אשר לא טוב עשינו, ועל פי קטיגוריא שלו משיב לו יתי' דברי צרות נבואתו, ונמצא שהוא גורם אל הנבואה הרעה ומרפא ידי עושי המלחמה

3. פסיקתא רבתי כ"ו
 אותה השעה באו להם אצל צדקיהו המלך אמרו לו הרבה האיש הזה מתנבא עלינו רעות אינו דורש שלום למקום הזה ענה ואמר להם הרי הוא בידכם עשו כטוב בעיניכם נטלו [את] ירמיהו והשליכו אותו לבור מלכיה בן המלך והיה הבור כלא מים עשה לו הקדוש ברוך הוא ניסים ירדו להם המים למטן והטיט למעלה ויטבע ירמיהו בטיט והיה יהונתן הסופר מחרפו ומונה אותו ואומר לו הרכיץ ראשך על הטיט שמא תבא שינה לעיניך:

4. מו"ק ט"ז:
 וישמע עבד מלך הכושי וכי כושי שמו והלא צדקיהו שמו אלא מה כושי משונה בעורו אף צדקיהו משונה במעשיו

רש"י שם
 משונה במעשיו - צדיק גמור:

תוס' שם כ"ח:
 צדקיהו מלך יהודה - צדיק גמור היה אבל במקרא לא מצינו יותר כי אם שצוה להעלות ירמיהו מן הטיט:

5. ספרי בהעלותך י"ב, א'
 כיוצא בו אתה אומר ירמיהו לח וישמע עבד מלך הכושי איש סריס וכי כושי היה אלא מה כושי משונה בעורו כך היה ברוך בן נריה משונה במעשיו יותר מכל בני פלטרין של מלך:

6. מהרש"א מו"ק ט"ז:
 כיוצא בו על אודות האשה הכושית כו' והלא צפורה שמה כו'. הכי משמע ליה דלאו אשה אחרת היא מדכתיב האשה הכושית בה' הידיעה דמשמע האשה הנזכרת כבר והיא צפורה שנזכרת כבר שהיא אשתו של משה וכן גבי עבד מלך הכושי בה' הידיעה דקאי אמלך שנזכר לפניו שהוא צדקיהו שהיה אז מלך ולא קאי אעבד הנזכר לפני פניו ובמדרש קאמר דקאי הכושי אעבד והוא ברוך בן נריה ולא יתיישב לפי זה הה' הידיעה דהכושי וקראה כושית גבי דבור מרים ואהרן כלומר שהיתה ככושית משונה במעשיה הטובים ומשה היה פורש ממנה ואמרו הרק אך במשה גוי' וכן עבד מלך הכושי שדימה את צדקיהו באותו מעשה הטוב שהציל את ירמיהו מן הבור לכושי המשונה בעורו וכן הלא כבני כושיים אתם גוי' לגבי שאר אומות שזכר שם ופלשתים מכפתור וארם מקיר קרא את ישראל כושיים שהם משונים במעשיהם הטובים משאר אומות כמו שהכושי משונה בעורו משאר כל אדם:

7. רד"ק פס' ט'
 (ט) וימת תחתיו - מפני הרעב קרוב למות תחתיו במקומו:
 מפני הרעב, כי בעוד שהיה בחצר המטרה היו רואין אותו ומרחמים עליו ועוד כי המלך צוה לתת לו ככר לחם ליום מחוץ האופים עד תום כל הלחם ועדיין לא תם כל הלחם ומה שאמר כי אין הלחם עוד בעיר רוצה לומר אין הלחם נמצא כי אם בקושי ומאחר שהוא בבור ולא יראו אותו ולא ירגישו אליו ימות בבור מפני הרעב:

8. מלבי"ם שם
 (ט) הרעו האנשים וימת תחתיו - ר"ל הלא גם בל"ז כבר היה מת תחתיו במקום שהיה מפני הרעב, והיה מיתתו בשוא"ת, וא"כ הרעו את אשר השליכו אותו אל הבור להמיתו בקום ועשה:

9. אברבנאל שם
 (ט) אדני המלך הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו אל ירמיהו הנביא וכבר זכרתי בשאלות כמה מהזרות יש בפסוק הזה כי הוא היה מתרעם על הבור אשר השליכוהו בו ונתן טעם מפני הרעב

באומרו וימת תחתיו מפני הרעב, והנה עם היותו בבור יתנו לו ככר הלחם אשר צוה לו המלך ומה לו עם הרעב, אבל פירוש הכתוב לדעתי כך הוא שאמר הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו לירמיהו רוצה לומר כבר פעמים רבות הרעו עמו תמיד אם באשר שמוהו בבית יהונתן בבור ואם בשאר המאסרין שהם היו הסבה במאסרו תמיד, ועוד עתה באחרונה את אשר השליכוהו אל הבור שהוא תרעומת אחר אחרון, ואומרו וימת תחתיו מפני הרעב הנה כאומר ואם היה כונתם שימות יניחו לו והוא מעצמו ימות תחתיו ברעב כי אין הלחם עוד בעיר ולמה זה אם כן ימיתוהו בבור בתוך הטיט, הנה אם כן אומרו וימות תחתיו אם רצונו שימות בבור מפני הרעב אבל שיניחהו חוץ מהבור וימות תחתיו ומפני הרעב ולא ימות נטבע בטיט. והותרה בזה השאלה החמישית. ואחרי אשר כתבתי זה ראיתי בדברי רש"י שהיו נוטים לזה הפירוש ושמחתי בהם:

10. ילקוט שמעוני שכ"ו

וישמע עבד מלך הכושב. הוא היה מארבעה בני אדם שנקראו כושים, צפורה וישראל ושאל ועבד מלך הכושי, ולמה נקרא שמו כושי אלא כשם שהכושי נכר בעורו כך היה נכר בפלטין של צדקיהו במעשיו הטובים (כתוב ברמז קנ"ז). בא אצל צדקיהו וא"ל הוי יודע שאם מת ירמיהו בתוך הבור נתנה העיר ביד השונא, א"ל צדקיהו קח אתך שלשים אנשים והעלה את ירמיהו מן הבור, ראה כמה קשה מכת הרעב שלשים בני אדם העלוהו בקושי, נכנס עבד מלך הכושי לבית המלך והוציא משם בלואי הסחבות ובלואי המלחים הלך ועמד לו על הבור והיה קורא ואומר אדוני ירמיה ואין קול ואין עונה שהיה סבור שמא יונתן הסופר הרשע היה. נתן ידיו בלבושיו וקרעה והיה בוכה והולך, כיון ששמע קולו בוכה, אמר מי הוא שקורא אותי ובוכה, א"ל הוא עבד מלך הכושי חי אתה סבור הייתי שהיית מת הרי החבל תנהו תחת אצילי ידיך והמלחים, ויעלו את ירמיהו מן הבור וישב בחצר המטרה. שים נא בלואי הסחבות אמר ירמיה הלואי היה לי חדא סולם, א"ל הקב"ה סולם אתה מבקש מה זקנתך (יט) ותורידם בחבל אף אתה כן וימשכו את ירמיהו בחבלים:

11. מהר"י קרא י'

(י) קח בידך מזה

שלשים אנשים והעלית את ירמיהו מן הבור. אמרו רבותינו כמה היא קשה מכת הרעב שהרי ג' בני אדם יכולין לעלות אדם אחד מן הבור וזה מצוה קח בידך שלשים אלא לפי שכבר תשש כחן מחמת הרעב כמה שנאמר למעלה כי אין עוד הלחם בעיר ר"י להם שלשים אנשים לטרות נגד ג' בני אדם: